FUNDAMENTE JURISPRUDENȚIALE ÎN MATERIA SPORTULUI: PRACTICA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

JURISPRUDENT BASIS IN THE MATTER OF SPORT: THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

CZU: 341.645.5:796 **DOI:**https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.09

Oleg TELEVCA[1]

ABSTRACT. *In this article we will refer to the practice of the European Court of Human Rights in the field of sports. In this context, we can talk about the existence of a fairly consistent and complex relevant jurisprudence. Although the Republic of Moldova does not have disputes in the field of sports that are the subject of examination at the Court, it is still interesting what kind of cases are examined by it.*

Keywords: *sports, legislation, human rights, jurisprudence, European Court of Human Rights.*

REZUMAT. *În articolul dat ne vom referi la practica Curții Europene pentru Drepturile Omului în materia sportului. În acest context, putem vorbi despre existența unei jurisprudențe relevante destul de consistente și complexe. Deși Republica Moldova nu are litigii din domeniul sportului care fac obiectul examinării la Curte, totuși este interesant ce fel de cauze sunt examinate de aceasta.*

Cuvinte-cheie*: sport, legislație, drepturile omului, jurisprudență, Curtea Europeană Pentru Drepturile Omului.*

Întrebarea despre interpretarea și realizarea drepturilor, libertăților și intereselor omului în toate sferele vieții sociale, indubitabil, este actuală și necesită o atenție deosebită. Nu este excepție nici sfera culturii fizice și sportului, sarcina principală a căreia constă în asigurarea dezvoltării multilaterale a omului, dezvoltării fizice armonioase, dezvoltării unui mod de viață sănătos, atingerea perfecțiunii fizice și spirituale, formarea calităților patriotice (de ce nu) și imaginii pozitive a țării în care trăiește.

Potrivit prevederilor art. 1 din Legea Republicii Moldova cu privire la cultura fizică și sport[1]: *(1) Cultura fizică este un domeniu al culturii societăţii, orientat spre menţinerea şi fortificarea sănătăţii, dezvoltarea calităţilor fizice, morale şi intelectuale ale omului.*

(2) Sportul este o parte componentă a culturii fizice, o sferă specifică de activitate, orientată spre dezvoltarea posibilităţilor extreme ale omului în condiţii competiţionale şi în procesul sportiv-pedagogic.

[1] Oleg TELEVCA, doctor în drept, conferențiar universitar, Departamentul Drept public, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, ORCID: 0000-0001-8410-7806, E-mail: olegtelevca75@gmail.com

Temei legal pentru realizarea obiectivelor oricărui stat în domeniul culturii fizice și sportului îl formează baza normativă care permite crearea unor sisteme, asigurarea de drepturi, realizarea de obiective și interese.

În acest context, menționăm că Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova a elaborat un proiect de Strategie Națională de Dezvoltare a Sportului **„SPORT 2030."** Printre cele stipulate în proiectul Strategiei găsim și următoarea prevedere: "*Legislația privind domeniul educației fizice și al sportului trebuie să fie clară, cuprinzătoare și actualizată pentru a reglementa toate aspectele relevante domeniului, inclusiv, organizarea competițiilor, stagiilor de pregătire, finanțarea,* ***drepturile sportivilor*** *și responsabilitățile organizațiilor sportive".*

Alte prevederi relevante domeniului asigurării respectării drepturilor omului nu prea găsim.

Demersul nostru științific se raportează la asigurarea drepturilor omului, (fie el sportiv sau nu), în domeniul sportului. Astfel, ne întrebăm: ar putea o strategie care nu prevede practic nimic la compartimentul **"asigurarea realizării drepturilor omului în sport"** să corespundă exigențelor zilei de azi? Ar trebui legislația unui stat care își dorește asocierea cu Uniunea Europeană să asigure drepturile omului în sport? Răspunsul ar fi cu certitudine, da.

Este evident că trebuie pornit de la crearea unei baze normative suficiente pentru a evita sau cel puțin minimaliza numărul litigiilor ce pot apărea și forma obiectul unor procese examinate în instanțele naționale, europene sau internaționale.

Actualitatea problematicii examinate de noi într-o măsură considerabilă este susținută și de condițiile actuale de dezvoltare a statelor și a sistemelor lor juridice legate de schimbarea accentelor în sistemele de drept în direcția consolidării specializării normelor juridice în funcție de nevoile și interesele omului și în dependență de sfera de activitate socială, spre reglementarea cărora sunt îndreptate normele juridice cu scopul asigurării multiaspectuale a drepturilor, libertăților și intereselor omului, care totodată și determină conținutul și direcția activității oricărui stat.

Republica Moldova, ca membră a Consiliului Europei, printre un șir de alte acte a ratificat și Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, respectiv, este ţinută de jurispudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg.

Pornind de la cazurile particulare care îi sunt supuse, Curtea (CEDO) își sprijină deciziile pe un anumit număr de norme: securitate juridică, încredere legitimă, caracter efectiv, responsabilitate, nediscriminare şi proporţionalitate.

Ea examinează regulile de drept şi substanţa acestora. În vederea interpretării, "ea adoptă un caracter finalist… căci înţelege să facă o aplicare progresistă, evolutivă, neîncremenită la starea drepturilor şi obiceiurilor din 1950, ţinând cont de marile orientări juridice contemporane".

Curtea de la Strasbourg, prima jurisdicţie internaţională de acest fel, este, într-adevăr, interpreta supremă a Convenţiei, care se aplică direct în statele-membre ale Consiliului Europei, inclusiv în Republica Moldova.

După 64 de ani de existenţă, ea joacă un rol important în viaţa juridică a statelor europene, "hotărârile sale generând, deseori, schimbări ale legislaţiei, ale jurisprudenţei sau ale practicii…" [2].

Potrivit art.46 din Convenţia Europeană pentru Drepturile Omului, părţile contractante se obligă să se conformeze hotărârilor Curţii EDO în litigiile în care au fost parte.

Demersul nostru științific, *in concreto*, se referă la practica Curții Europene pentru Drepturile Omului în materia sportului. De la bun început menționăm, că putem vorbi despre existența unei jurisprudențe relevante destul de consistente și complexe.

Unul din ultimele cazuri examinate la CEDO, este cazul atletei Caster Semenya (32 de ani), triplă campioană mondială în proba de 800 de metri și dublă campioană olimpică, care a obținut o victorie importantă la CEDO [3].

Atleta sud-africană a fost împiedicată să participe la anumite competiții pentru că a refuzat un tratament de reducere a testosteronului. Ea a considerat că este discriminată, iar CEDO i-a dat dreptate. "S-a constatat o încălcare a interzicerii discriminării, împreună cu dreptul la respectarea vieții private, precum și o încălcare a dreptului la o cale de atac efectivă. (...) Reclamantei nu i s-au oferit suficiente garanții instituționale și procedurale în Elveția pentru a-i permite să-i fie examinate plângerile în mod eficient, mai ales că acestea vizau afirmații fundamentate și credibile de discriminare ca urmare a nivelului său crescut de testosteron, cauzat de diferențe de dezvoltare dezvoltare sexuală (DSD)", se arată în decizia CEDO.

Semenya este hiperandrogenă, ceea ce înseamnă că nivelul său de testosteron este mai ridicat, în mod natural, decât de obicei. Iar multă lume a considerat că acest aspect ar putea să o favorizeze în competiții. Din cauza acestor regulamente, ea nu a putut să-și apere titlurile câștigate. Potrivit regulamentului, ea trebuia să ia medicamente care reduc testosteronul. Astfel, i s-ar fi permis să concureze la nivel internațional. Însă ea a refuzat să o facă.

În aprilie 2019, Semenya a pierdut un apel la Curtea de Arbitraj Sportiv. Iar în septembrie 2020, a mai pierdut un apel făcut la Curtea Supremă Elvețiană, care confirmase o decizie a Tribunalului de Arbitraj Sportiv (TAS), care, la rându-i, a validat un regulament emis de Federaţia Internaţională de Atletism.

În cele din urmă, ea a mers la CEDO în februarie 2021, iar în anul 2023 a primit rezultatul.

Parcurgând Convenția Europeană pentru Drepturile Omului putem trece în revistă mai multe cazuri cu referire la drepturile fundamentale ale omului în sport sau care au tangență cu sportul, examinate de Curte: de exemplu, *cauzele Harrison și alții împotriva Regatului Unit* (decizie privind admisibilitatea din 25 martie 2014 (Dreptul la viață (art. 2 din Convenție)), *Hentschel și Stark împotriva Germaniei* din 9 noiembrie 2017 (Interzicerea tratamentelor inumane ori degradante (art. 3 din Convenție)), *Ostendorf împotriva Germaniei* din 7 martie 2013 (Dreptul la libertate

și la siguranță (art. 5 din Convenție)), *V. și A. împotriva Danemarcei* din 22 octombrie 2018 (Marea Cameră) (cererile nr. 35553/12, 36678/12 și 36711/12) (Dreptul la libertate și la siguranță (art. 5 din Convenție)), *FC Mretebi împotriva Georgiei din 31 iulie 2007* (Dreptul la un proces echitabil (art. 6 din Convenție)), *Mutu și Pechstein împotriva Elveției* din 2 octombrie 2018 (Dreptul la un proces echitabil (art. 6 din Convenție)) , *Friend și alții împotriva Regatului Unit* din 24 noiembrie 2009 (Dreptul la respectarea vieții private și de familie și a domiciliului (art. 8 din Convenție)), *Fédération Nationale des Syndicats Sportifs (FNASS) și alții împotriva Franței* din 18 ianuarie 2018 (Dreptul la respectarea vieții private și de familie, și a domiciliului (art. 8 din Convenție)), *Hachette Filipacchi Presse Automobile și Dupuy împotriva Franței și Société de conception de presse et d'édition et Ponson împotriva Franței* din 5 martie 2009 (Libertatea de exprimare (art. 10 din Convenție) și Interzicerea discriminării (art. 14 din Convenție)), *Ressiot și alții împotriva Franței* din 28 iunie 2012(Libertatea de exprimare (art. 10 din Convenție)), *Association Nouvelle Des Boulogne Boys împotriva Franței* din 7 martie 2011(Libertatea de întrunire și de asociere (art. 11 din Convenție))[4] ș.a.

Pentru a ilustra conținutul spețelor care pot fi examinate de CEDO, câteva le vom descrie.

Cauza Les Authentiks împotriva Franței și Supras Auteuil 91 împotriva Franței din 27 octombrie 2016[5]. Cauza a avut ca obiect desființarea a două asociații de suporteri ai echipei de fotbal Paris-Saint-Germain, în urma încăierărilor din 28 februarie 2010 în care fost implicați membri ai acestora și care s-au soldat cu moartea unui suporter. Asociațiile reclamante au susținut, în special, că desființarea lor a constituit o ingerință disproporționată în drepturile lor la libertatea de întrunire și de asociere.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere) din Convenție. În ceea ce privește în special contextul în care au fost dispuse măsurile contestate, Curtea a acceptat faptul că autoritățile naționale au considerat în mod justificat că exista o„nevoie socială stringentă" pentru a impune restricții drastice grupurilor de suporteri, și anume măsurile contestate în speță. Ordinele de desființare au fost așadar măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru apărarea ordinii publicii și prevenirea infracțiunilor. Curtea a mai subliniat că asociațiile cu scopul oficial de a promova un club de fotbal sunt mai puțin importante decât partidele politice pentru democrație. În plus, aceasta a admis că întinderea marjei de apreciere în materie de instigare la violență este deosebit de amplă. În această privință, având în vedere contextul, Curtea a constatat că hotărârile de desființare puteau fi considerate proporționale cu scopul urmărit. Curtea a hotărât, de asemenea, că nu a fost încălcat art. 6 (dreptul la un proces echitabil) din Convenție în această cauză.

Cauza Herrmann împotriva Germaniei din 26 iunie 2012 [6] a avut ca obiect plângerea unui proprietar de terenuri, care a fost obligat să accepte vânătoarea pe te-

renurile sale, deși se opunea vânătorii din considerente morale. În opinia sa, această obligație a constituit în special o încălcare a dreptului la respectarea bunurilor sale.

Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 1 (protecția proprietății) din Protocolul nr. 1 la Convenție, constatând că obligarea la tolerarea vânătorii pe proprietatea lor a impus o sarcină disproporționată proprietarilor de teren care, din motive etice, se opun vânătorii.

Cauza Seražin împotriva Croației din 9 octombrie 2018 [7] avea ca obiect măsurile adoptate în Croația pentru lupta împotriva huliganismului. Reclamantul a afirmat, mai special, că a fost trimis în judecată și condamnat de 2 ori pentru că a cauzat tulburări în cursul unui meci de fotbal în 2012, mai întâi în cadrul unui proces pentru o infracțiune minoră, apoi în cadrul unui proces pentru interzicerea participării la evenimente sportive.

Curtea a declarat cererea inadmisibilă, considerând că art. 4 din Protocolul nr. 7 (Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori) nu era aplicabil în cauză deoarece reclamantul nu fusese acuzat că săvârșise o infracțiune în cadrul celei de-a doua proceduri. Măsura adoptată în urma soluționării procedurii respective nu a constat nici într-o amendă și nici într-o pedeapsă privativă de libertate: nu a urmărit ca reclamantul să fie pedepsit a doua oară pentru săvârșirea infracțiunii de huliganism, ci să prevină ca acesta să comită alte violențe.

Cauza Dogru împotriva Franței și Kervanci împotriva Franței din 4 decembrie 2008[8] Reclamantele, musulmane amândouă, au fost înmatriculate în primul an al unei școli gimnaziale publice pentru anul școlar 1998-1999. Acestea au participat de mai multe ori la orele de educație fizică purtând văluri pe cap și au refuzat să le dea jos, în pofida cererilor repetate ale profesorului în acest sens. Comitetul disciplinar al școlii a decis exmatricularea lor pe motivul încălcării obligației de asiduitate prin neparticiparea activă la orele respective, decizie care a fost confirmată de instanțe.

Curtea a hotărât în ambele cauze că nu a fost încălcat art. 9 (libertatea de gândire, de conștiință și de religie) din Convenție, constatând în special că nu este nerezonabilă concluzia autorităților naționale, conform căreia purtarea unui văl, precum vălul islamic, este incompatibilă cu orele de sport din motive de sănătate ori siguranță. Curtea a acceptat faptul că sancțiunea aplicată era consecința refuzului reclamantelor de a se conforma regulamentului aplicabil în școală – despre care fuseseră informate în mod corespunzător – nu a convingerilor lor religioase, cum au susținut acestea.

Cauza Osmanoğlu și Kocabaș împotriva Elveției din 10 ianuarie 2017 [9]. Cauza a avut ca obiect refuzul unor părinți musulmani de a-și lăsa fiicele, care nu se aflau la vârsta pubertății, să participe la orele de înot obligatorii și mixte incluse în programa școlară și refuzul autorităților de a le acorda o scutire.

Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 9 (libertatea de gândire, de conștiință și de religie) din Convenție, constatând că prin faptul că au acordat prioritate obligației copiilor de a respecta programa școlară în totalitate și integrării lor cu succes față

de interesul personal al reclamanților pentru a obține scutire de la orele de înot mixte pentru fiicele lor pe motive religioase, autoritățile elvețiene nu au depășit marja considerabila de apreciere conferită în prezenta cauză, care avea ca obiect învățământul obligatoriu. Curtea a *observat în special că interesul copiilor pentru o educație completă, care să le înlesnească integrarea socială cu succes potrivit obiceiurilor și tradițiilor locale, are prioritate față de dorința părinților ca fiicele lor să fie scutite de la orele de înot mixte. Educația fizică, din care înotul făcea parte integrantă în școala unde erau înscriși copiii reclamanților, avea o importanță deosebită pentru dezvoltarea și sănătatea copiilor. Interesul copiilor în participarea la orele de înot nu era doar de a învăța să înoate, ci mai ales de a lua parte la activitate împreună cu ceilalți elevi, fără deosebire bazată pe originea copiilor sau pe convingerile religioase ori filozofice ale părinților. Autoritățile le-au oferit reclamanților opțiuni foarte flexibile: permisiunea ca fiicele acestora să poarte burkini la orele de înot și să se schimbe de haine în absența băieților. Opțiunile erau menite să reducă impactul participării copiilor la orele de înot mixte asupra convingerilor religioase ale părinților.*

Cauza Šimunić împotriva Croației din 22 ianuarie 2019 [10]. Reclamantul, jucător de fotbal, a fost condamnat pentru săvârșirea unei infracțiuni minore care consta în adresarea spectatorilor unui meci de fotbal de mesaje al căror conținut exprima ura bazată pe rasă, naționalitate sau religie sau incita la o astfel de ură. Acesta a susținut, în special, că dreptul său la libertatea de exprimare a fost încălcat.

Curtea a hotărât că este inadmisibil ca vădit nefondat capătul de cerere întemeiat pe art. 10 (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că ingerința în exercitarea de către reclamant a dreptului său la libertatea de exprimare s-a întemeiat pe motive pertinente și suficiente, precum și că, având în vedere caracterul relativ modic al amenzii aplicate părții în cauză si contextul în care afirmase cuvintele respective, autoritățile croate au realizat un echilibru just între, pe de o parte, dreptul reclamantului la libera exprimare și, pe de alta, interesul societății de a promova toleranța și respectul reciproc în cadrul manifestațiilor sportive, precum și lupta contra discriminării prin sport și au acționat astfel în cadrul marjei lor de apreciere. Curtea a observat, în special, că reclamantul, jucător celebru de fotbal și model pentru numeroși fani, ar fi trebuit să fie conștient de impactul negativ al unui slogan provocator asupra comportamentului spectatorilor și ar fi trebuit să se abțină de la un asemenea comportament.

Cu titlu de concluzie

După cum am văzut, tot mai multe tematici din sfera sportului provoacă întrebări din punctul de vedere al Convenției Europene pentru Drepturile Omului și ajung să fie examinate în fața Curții Europene pentru Drepturile Omului.

În viziunea noastră, pentru a evita aceasta sau a reduce numărul unor astfel de cazuri, statele în primul rând, trebuie să-și modifice legislația națională astfel încât,

să asigure respectarea drepturilor fundamentale ale omului, în general, și în domeniul sportului, în particular. În al doilea rând, în cazul apariției unor astfel de litigii, examinarea lor în instanțele de judecată naționale trebuie să se facă, potrivit normelor legale cu respectarea tuturor prezumțiilor și garanțiilor materiale și procesuale.

Referințe bibliografice:

1. Legea Nr. LP330/1999 din 25.03.1999 cu privire la cultura fizică şi sport. Publicată: 05.08.1999 în MONITORUL OFICIAL Nr. 83-86 art. 399
2. Cojocaru V. *Integrarea Europeană și efectul direct al jurisprudenței CEDO.* Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/12.Integrarea%20Europeana%20si%20efectul%20direct%20al%20jurisprudentei%20CEDO.pdf
3. *Atleta Caster Semenya a câştigat apelul la CEDO cu privire la încălcarea drepturilor omului*. Disponibil: https://www.euronews.ro/articole/atleta-caster-semenya-a-castigat-apelul-la-cedo-cu-privire-la-incalcarea-drepturi
4. *Sportul și Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Sport_RON
5. Cauza *Les Authentiks împotriva Franței și Supras Auteuil 91 împotriva Franței* din 27 octombrie 2016. În: *Ghid privind art. 11 din Convenția europeană a drepturilor omului*. Disponibil: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_11_rum
6. Cauza *Herrmann împotriva Germaniei* din 26 iunie 2012. În: *Sportul și Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Sport_RON
7. Cauza *Seražin împotriva Croației* din 9 octombrie 2018. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-12187%22]}
8. Cauza *Dogru împotriva Franței și Kervanci împotriva Franței* din 4 decembrie 2008. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Religious_Symbols_RON
9. Cauza *Osmanoğlu și Kocabaş împotriva Elveției* din 10 ianuarie 2017. Disponibil: http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5592122-7062572
10. Cauza *Šimunić împotriva Croației* din 22 ianuarie 2019. Disponibil: https://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=179&id=1439&t=/Rezumate-CEDO/2019/strongSimunic-v-Croatia-decstrong-Condamnarea-unui-jucator-de-fotbal-pentru-comiterea-unei-infractiuni-minore-care-a-constat-in-rostirea-provocatoare-a-unui-salut-oficial-al-unei-micari-fasciste-i-al-unui-regim-totalitar-Inadmisibila